

4. Носік Ю.В. Звернення стягнення на майнові права інтелектуальної власності у виконавчому провадженні. Київ., 2017. 40 с.
5. Шульга С. Щодо відображення інвестицій в нематеріальні активи. *Економіст*. 2006. №1. С. 51-53.

Рудницька О.П.,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ, ЩО МАЮТЬ ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ

Сучасні події в Україні, 10-річна російсько-українська війна, введення воєнного стану з 24 лютого 2022 р., стали тригером усіх політичних, соціальних, економічних, правових тощо процесах існування українського суспільства. Можна сміливо стверджувати, що ці зміни торкнулися кожної сфери життя як окремого громадянина, так і українського народу вцілому. Актуальність теми даної публікації пов'язана з тим, що частина територій нашої держави, зокрема, з 2014 року Донецького та Луганського регіонів, Автономної Республіки Крим (далі – АРК Крим), а з лютого 2022 р. Херсонської, Запорізької, Харківської областей залишаються окупованими російським агресором. Органи публічної влади не можуть здійснювати свої повноваження по захисту прав населення, надавати адміністративні послуги тощо на цих територіях. Неможливість виконання Україною своїх позитивних обов'язків щодо власних громадян призводить до порушення їх прав та своїх зобов'язань, згідно норм міжнародного права, зокрема, щодо реєстрації фактів народження, смерті або реєстрації шлюбу фізичних осіб – громадян нашої держави, які в силу обставин опинилися на тимчасово окупованих територіях (далі – ТОТ). З початку повномасштабного вторгнення кількість громадян України позбавлена

можливості отримати легітимний документ про реєстрацію факту народження, смерті або реєстрації/розірвання шлюбу.

Метою даної публікації є дослідження проблемних питань встановлення фактів, що мають юридичне значення на ТОТ України.

Правове регулювання питань реєстрації фактів народження/смерті тощо на захоплених російським агресором територіях здійснюється Законами України: «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014р., «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України» від 04.02.2016 року [2], «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України» від 21.04.2022 року [3] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях» від 01.07.2022 року [3].

15 квітня 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», яким визначила статус території АРК Крим та міста Севастополя як тимчасово окупованої відповідно до [1]. Враховуючи всі ТОТ сьогодні, відповідно до чинного законодавства, застосовується загальне формулювання поняття «тимчасово окупована Російською Федерацією територія України».

Фактично реальний механізм реалізації прав громадян України на проведення державної реєстрації фактів, що мають юридичне значення став можливим після зміни до національного цивільно-процесуального законодавства у 2016р. [2] та відповідно 2017р. [3]. Крім того, важливе значення мало ухвалення рішення Попаснянського районного суду Луганської області від

24.02.2016 року у справі за заявою про встановлення факту смерті. У вказаному рішенні було застосовано так звані «Намібійські винятки» для державної реєстрації актів цивільного стану, що мали місце на ТОТ України [5]. Проте, посилення заявника лише на застосування «намібійського винятку» не дає суду підстав для висновку, що факт смерті підтверджений, і не звільняє заявника від обов'язку надати у справі й інші докази, які не отримані від органів ТОТ (наприклад, пояснення свідків, електронні докази тощо).

Важливо розуміти, що до внесення змін у чинне національне законодавство про забезпечення прав і свобод на ТОТ у квітні 2022 року, акти, що видані органами або посадовими особами окупаційної влади на ТОТ, вважалися недійсними. На сьогодні за українським законодавством будь-які органи, їх посадові та службові особи на ТОТ та їх діяльність вважаються незаконними, а акти недійсними, а отже такими, що не створюють правових наслідків, у разі якщо вказані органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому українським законодавством. Виключенням є документи, що підтверджують факт народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу особи на ТОТ. Вказані документи додаються до заяви про державну реєстрацію відповідного акту цивільного стану.

На сьогодні, не дивлячись на тривалу окупацію територій нашої держави, судова практика розгляду заяв про встановлення фактів, що мають юридичне значення, зокрема, щодо реєстрації фактів народження, смерті або реєстрації шлюбу фізичних осіб не можна вважати усталеною. Така практика залежить як від обставин справи окремого конкретного випадку, наданих суду доказів, наприклад, при розгляді заяв відповідно до статті 317 ЦПК України учасникам процесу (як судді, так і заявнику) необхідно перевіряти перебування населеного пункту у переліку ТОТ на час встановлення відповідного факту. Крім того, практика залежить і від підходу суду щодо застосування законодавства, зокрема, заява має бути розглянута в порядку окремого чи позовного провадження.

Доцільно зауважити, що заява про встановлення факту, що має юридичне значення на ТОТ визначається ЦПК України (стаття 317). Так, заява про встановлення факту народження на ТОТ може бути подана батьками, родичами, їхніми представниками або іншими законними представниками дитини до будь-якого суду за межами такої території України незалежно від місця проживання заявника. Відповідна заява про встановлення факту смерті особи може бути подана членами сім'ї померлого, їхніми представниками або іншими заінтересованими особами. Така заява може бути подана до будь-якого місцевого суду України, незалежно від місця проживання/перебування заявника, якщо встановлення такого факту впливає на його права, обов'язки чи законні інтереси. Причому така заява підлягає негайному розгляду та виконанню.

Отже, внаслідок збройної агресії росії та її вторгнення на територію України, окупація частини української території, населення яких постраждало від збройного конфлікту та потребує негайного захисту своїх прав та свобод. Для забезпечення належного захисту прав та інтересів громадян України, які в силу обставин залишилися на ТОТ перед публічною владою постала проблема про негайне вирішення питання визнання фактів, що мають юридичне значення на цих територіях. Законодавцем був визначений особливий порядок для встановлення фактів, що мають юридичне значення на ТОТ, зокрема, визначено підсудність, розширене коло заявників, які можуть звернутися до суду, заява підлягає негайному розгляду, а рішення суду - негайному виконанню.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014р., // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
2. Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій

території України» : Закон України від 04.02.2016 року // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990-19#Text>

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України : Закон України від 21.04.2022 року // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2217-20#Text>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях : Закон України від 01.07.2022 року // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2345-20#Text>

5. Рішення від 24 лютого 2016р. у цивільній справі за заявою ОСОБА_1, про встановлення факту смерті, заінтересовані особи Відділ державної реєстрації актів цивільного стану Попаснянського районного управління юстиції, Управління праці та соціального захисту населення Попаснянської районної військово-цивільної адміністрації // Офіційний сайт Судової влади України. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/56177713>

Філонов М. В.,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
Науковий керівник: Кронівець Т. М.,
Кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедрою
фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття 34 Конституції України зазначає: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір».

Водночас, конкретизується: «Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [1].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану», безумовно, належить до нормативно-правових актів, які мають силу обмежувати певні права людини і громадянина в інтересах національної безпеки – у тому числі й право на інформацію. Крім того, з моменту повномасштабного вторгнення, з огляду на загрозу можливості використання багатьох відкритих даних в інтересах країни-агресора, низкою законодавчих та підзаконних актів було обмежено доступ до публічної інформації деяких органів влади та місцевого самоврядування.

Межі таких обмежень є дискусійними питаннями, які періодично піднімають представники громадянського суспільства, ЗМІ та окремі громадяни.